

Форма № 09/18
Затверджена рішенням вченої ради
ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опiкунство i пiклування

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 23 Соціальна робота
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 231 Соціальна робота
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Соціальна робота. Соціальна педагогіка
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

Ізмаїл - 2020

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

 доц. Фурдуй С.Б.
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури

протокол № 5 від 09.01.2020р.

Завідувач кафедри

 доц. Фурдуй С.Б.
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова ради з якості вищої освіти педагогічного факультету

 к.пед.н. Свирід С.Н.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Маніта Вікторія Олександрівна, викладач
кафедри соціальної роботи, соціальної
педагогіки та фізичної культури

Рецензент програми:

Фурдуй Світлана Борисівна, кандидат
педагогічних наук, завідувач кафедри
соціальної роботи, соціальної педагогіки та
фізичної культури

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	<i>Лекції:</i>	
	20	6
Модулів: 1	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	-
Семестр: 3-4	<i>Семінарські заняття:</i>	
	28	6
Тижневе навантаження (год.):	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни є: соціальна політика та державні заходи соціальної роботи щодо опікунства і піклування на сучасному етапі.

Метою викладання навчальної дисципліни Опікунство і піклування є: опанувати теорію, зміст та технології здійснення опікунства і піклування

Передумови для вивчення дисципліни є: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Теорія і технологія соціальної роботи».

Міждисциплінарні зв'язки: соціологія, право, соціальна робота, технології соціальної роботи.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. **Знання:** етичні норми поведінки стосовно інших людей; бути екологічно грамотним; мати базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвиткові загальної культури та соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права; знання фундаментальних розділів математики в

обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань; в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах; базові уявлення про категорії осіб, які потребують допомоги; сучасні уявлення про принципи державної політики у сфері соціальної освіти, завдання, напрями, зміст, методи, засоби, форми соціальної допомоги у роботі з різними групами клієнтів; базові уявлення про основні закономірності, історичні та сучасні досягнення практичної роботи щодо опікунства і піклування; про досвід соціальної роботи в Україні та інших державах світу; понятійно-категоріальний апарат дисципліни; сучасний стан і основні програми системи опікунства і піклування в Україні, основні напрями її реформування; володіти досвідом економічно розвинутих країн в області соціальної роботи щодо опікунства і піклування; основні принципові положення, які виступають орієнтиром у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері соціальної роботи щодо опікунства і піклування та визначають суть, зміст і механізм функціонування даної галузі; коло суспільних відносин, що входять до сфери регулювання соціальної роботи щодо опікунства і піклування в Україні; основні проблеми законопроектної роботи з питань реформування соціальної роботи щодо опікунства і піклування; основні вимоги державних та відомчих нормативних актів з питань соціальної роботи щодо опікунства і піклування; структуру, повноваження та обов'язки державних органів, що здійснюють соціальну роботу щодо опікунства і піклування

2. *Уміння*: системно і креативно мислити; адаптуватися у будь-якій ситуації, бути комунікабельним, наполегливим у досягненні мети; толерантним; розуміти причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства й уміти їх використовувати у професійній і соціальній діяльності; здатність використовувати математичні методи в обраній професії; уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси комплексний підхід у наданні соціальних послуг; здатність планувати й реалізовувати соціальні заходи; вести ділову дискусію; пропагувати знання в області соціальної роботи щодо опікунства і піклування та спеціальної психології; користуватися статистичною, методичною та нормативною базою опікунства і піклування; оцінювати процеси, які відбуваються в соціальній сфері, зокрема щодо фінансування, управління та реалізації системи соціальної роботи щодо опікунства і піклування в сучасних умовах; уміти застосовувати одержані знання в наступній професійній діяльності; аналізувати діюче законодавство; правильно тлумачити і застосовувати норми необхідних нормативно-правових актів на практиці при вирішенні конкретних життєвих ситуацій; давати необхідні роз'яснення з питань соціальної роботи щодо опікунства і піклування; готувати позови, відзивки і обґрунтування та інші процесуальні

документи, необхідні для судового розгляду з питань соціальної роботи щодо опікунства і піклування; ефективно використовувати положення нормативно-правових документів з питань соціальної роботи щодо опікунства і піклування; використовувати професійно-профільовані знання для соціальної роботи щодо опікунства і піклування; у визначенні психологічних, соціально-педагогічних механізмів впливу на соціалізацію особистості; здійсненні інформаційної роботи серед населення, стосовно питань соціальної роботи щодо опікунства і піклування; використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

3. *Комунікація*: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з актуальних проблем опікунства і піклування; здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність); налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

4. *Автономність та відповідальність*: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків; створювати позитивний імідж професії, її статусу в суспільстві.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Соціальні складові опікунства та піклування	6	2	4	-	-	-	9	1	1	-	-	-	-	13
2.	Соціально-правовий зміст забезпечення опікунства та піклування в Україні	4	2	2	-	-	-	7	1	-	1	-	-	-	13
3.	Розвиток традицій опікунства та піклування в Україні	6	2	4	-	-	-	9	2	1	1	-	-	-	13
4.	Сутність і особливості опікунства та піклування	8	4	4	-	-	-	9	2	1	1	-	-	-	13
5.	Соціальні технології при опікунстві і піклуванні	6	2	4	-	-	-	9	1	1	-	-	-	-	13

6.	Забезпечення опікунства та піклування у службах соціальної роботи	6	2	4	-	-	-	9	2	1	1	-	-	-	13
7.	Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опікунства	4	2	2	-	-	-	7	2	1	1	-	-	-	13
8.	Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опікунства та піклування	8	4	4	-	-	-	9	1	-	1	-	-	-	13
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		120	20	28	-	-	-	72	12	6	6	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Соціальні складові опікунства та піклування

Соціальні ситуації у житті громадян України, які потребують опікунства та піклування. Види соціальної захищеності дітей і дорослих на етапі демократичних перетворень. Основні групи населення, що потребують піклування й опікунства. Тенденції щодо піклування й опікунства в структурі соціальної роботи.

Тема 2. Соціально-правовий зміст забезпечення опікунства та піклування в Україні

Роль Конвенції про права людини і Конвенції про права дитини у забезпеченні належного рівня опікунства та піклування. Нормативно-правова система забезпечення опікунства та піклування в Україні. Основні підходи до забезпечення належного рівня опікунства та піклування в сучасних умовах. Роль медико-педагогічних комісій у встановленні форм соціального піклування. Правові питання врегулювання проблеми соціального сирітства.

Тема 3. Розвиток традицій опікунства та піклування в Україні

Історичні тенденції розвитку. Місце та роль народних традицій в опікуванні сиріт і хворих. Значення християнства у розвитку соціальних поглядів на опікунство і піклування. Соціально-правові засади опікунства та піклування в радянські часи. Розвиток традицій опікунства та піклування в умовах різних етнічних культур у сучасних умовах.

Тема 4. Сутність і особливості опікунства та піклування

Соціальні умови опікунства та піклування. Юридичні підстави визначення опікунства та піклування. Медико-соціальні комісії. Морально-правові обов'язки опікунів і усиновителів. Матеріальні ресурси забезпечення опікунства. Поняття про подвійне опікунство. Форм і методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків. Правові гарантії забезпечення належного рівня опікунства і піклування. Умови припинення опікунства і піклування.

Тема 5. Соціальні технології при опікунстві і піклуванні

Поняття про соціальні технології у соціальній роботі. Види соціальних технологій. Методи соціальних технологій. Етапи соціальних технологій. Соціально-педагогічний аспект забезпечення опікунства та піклування. Соціальні програми опікунства та піклування у системі служб соціальної роботи.

Тема 6. Забезпечення опікунства та піклування у службах соціальної роботи

Значення системи служб соціальної роботи у вирішенні проблем опікунства та піклування. Структура та типологія опікунства та піклування у соціальній роботі. Державні і недержавні організації опікунства та піклування. Система відомств і установ опікунства та піклування в Україні. Органи опікунства та піклування. Система опікунства дітей, позбавлених батьківського піклування. Зміст і форми роботи установ, які зайняті опікунством та піклуванням. Система соціального захисту прав дитини.

Тема 7. Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опікунства

Соціально-психологічні особливості категорій осіб, які потребують опікунства. Проблема ранньої втрати батьків, захворювань та психічних розладів. Проблеми, пов'язані з недієздатністю людини. Психологічні особливості соціалізації людей, які опинилися у кризовому становищі. Проблеми дітей, які залишилися без піклування. Безпритульність як соціальне явище. Ситуація соціального розвитку неповнолітніх з дисфункціональних сімей.

Тема 8. Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опікунства та піклування

Соціальне сирітство як світовий феномен. Превентивні форми роботи з цільовими групами. Обсерваційні служби короткострокового утримання дітей. Види прийомних сімей (короткострокові, довгострокові, сім'ї-спеціалісти). Система соціальних установ для утримання цільових груп: дитячі будинки, будинки безпеки, напівнезалежні установи, спеціалізовані інтернати, хоспіси, комуни реабілітації. Практика роботи з наркоманами і ВІЛ-інфікованими.

5.2. Тематика семінарських занять

Тема 1. Соціальні складові опікунства та піклування

Тема 2. Соціально-правовий зміст забезпечення опікунства та піклування в Україні

Тема 3. Розвиток традицій опікунства та піклування в Україні

Тема 4. Сутність і особливості опікунства та піклування

Тема 5. Соціальні технології при опікунстві і піклуванні

Тема 6. Забезпечення опікунства та піклування у службах соціальної роботи

Тема 7. Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опікунства

Тема 8. Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опікунства та піклування

Тема 7. Реалізація анімаційної діяльності в різних закладах соціокультурного простору

Тема 8. Постановка анімаційно-дозвіллевих програм в процесі соціально-педагогічної діяльності

5.3. Організація самотійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	20	30	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - доповідь; - підготовка реферату; - підготовка до виступу-презентації результатів дослідження.	10	20	Доповідь Реферат Презентація
		10	20	
		28	34	
	Разом	72	108	

5.4. Тематика індивідуальних завдань

Тематика рефератів

1. Історичні передумови виникнення інституту опіки та піклування.
2. Опіка як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
3. Піклування як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.

4. Патронат як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
5. Усиновлення як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.

Тематика доповіді

1. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству охорони здоров'я України.
2. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України.
3. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству праці та соціальної політики України.
4. Опіка як форма державної турботи про недієздатних осіб.
5. Піклування як форма державної турботи про осіб з обмеженою дієздатністю.

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – 18-20 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з сучасних актуальних проблем соціальної роботи, як теорії так і практики.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Генеза соціальної роботи з сім'ями і дітьми: благодійність, добротність, захист, допомога

2. Моделі соціальної роботи з сім'ями: опіка, допомога, забезпечення, контроль.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
1-50	не зараховано

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє

	елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Реферат	10
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), веб-сервіс Google Classroom.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. - К.: УДССМ, 2001.- 334 с.
2. Антологія соціальної роботи.- М., 1994-1995.- Т.1,2,3
3. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). – К.: Главник, 2006. – 112 с.
4. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с
5. Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей від 30.09.90: Прийнята на Всесвітній зустрічі на вищому рівні в інтересах дітей, яка відбулася в ООН в Нью-Йорку.
6. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
7. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. - К., 1997.- 98 с.
8. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»
9. Закон України «Про запобігання захворюванню СНІД та соціальний захист населення»
10. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»

10.2. Допоміжні джерела

1. Беличева С.А. Служба соціальної зашити семьи и детства// Педагогика, 1992.- № 7-8
2. Бютнер К. Жить с агрессивным детьми. М.: Педагогика, 1991.- 144 с. В допомогу кураторам програми «Профілактика»(інформаційно-лекційний матеріал).- Черкаси, 1997.- 16 с.
3. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. – 144 с
4. Мати і дитина – разом (Відкрито обласний Центр соціально-психологічної допомоги) // Освіта України. – №34. – 2006 (12 травня). – С. 3.

5. Нормативно правові документи та внутрішньоорганізаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій. / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. – Харків: Право, 2004. – 224 с

10.3. Інтернет-ресурси

dspace.udpu.org.ua – Інституційний репозитарій УДПУ

<http://buklib.net/books/21983/>

<http://dls.udpu.org.ua/>

<http://www.info-library.com.ua>

<http://www.nbu.gov.ua>

library.udpu.org.ua – Наукова бібліотека УДПУ

www.nbu.gov.ua – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського